

QISHLOQ AXOLI DEMOGRAFIYA KARTASINI TUZISHDA DISTANSION ZONDLASH MATERIALLARIDAN FOYDALANISH (XORAZM VILOYATI BOG‘OT TUMANI MISOLIDA)

Haqqulova Adiba Ochil qizi

“Geodeziya, kadastr va yerdan foydalanish”

kafedrasi stajyor o‘qituvchisi, QarMII

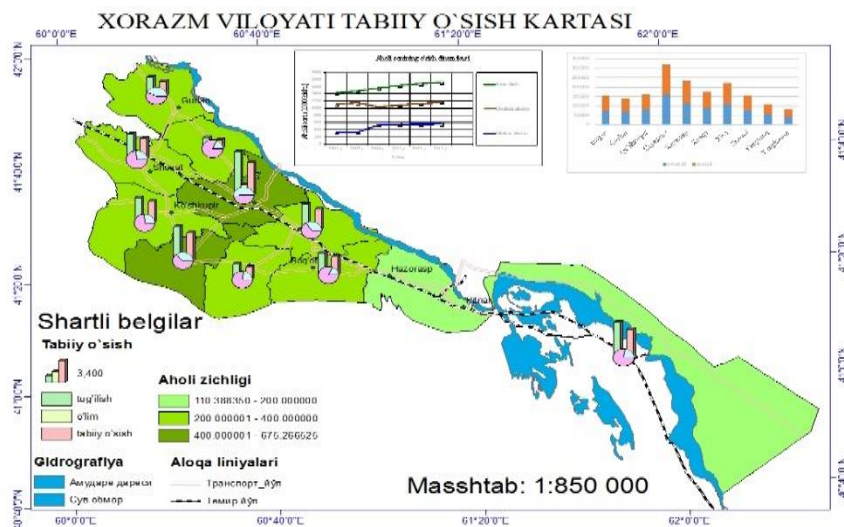
Annotatsiya. Ushbu maqolada yerlarni monitoring qilishda turli xil usullar yordamida monitoring qilish va xatlov nazoratini kuchaytirish maqsadida zamonaviy usullardan foydalanish bo‘yicha ma‘lumotlar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar. Yer, monitoring, zamonaviy usullar, karta va plan.

Abstract. In this article, information on the use of modern methods for monitoring land monitoring using various methods and strengthening traffic control is provided.

Keywords: Earth, monitoring, modern methods, map and plan.

Bugungi kunda axoli demografik kartasini tuzishda bir kancha ishlar va yangiliklar olib borilmokda. Kartalarni tuzishda ayerokosmik suratlardan foydalanilmokda, shunday yekan bugungi kunga kelib demografik jixatga qaraganda

aholining keskin ko'payib borishini arokosmik suratlar yordamida xam ko'rish mumkin. Shunday yekan misol tariqasida Bog'ot tumanini oladigan bo'lsak 2010-yil 1-yanvar xolatiga ko'ra 160.9 ming kishi bo'lgan bo'lsa bu ko'rsatgich 2022-yil 1-yanvarga kelib 163.8 ming kishiga yetgan, bu degani bir yil mobaynida 101.8 foizga oshgan. Bundan xulosa kilib aytishimiz mumkinki axoli turar joylari soni xam ortib bormokda bu degani ekin yerlarining kamayib borishi va kelajakda oziq-ovqat tanqisligiga ham olib kelishi mumkin. Maskur jarayonni ayerokosmik suratlar yordamida ham kuzatib axoli zinch va serak xududlarni ko'rish mumkin. Mazkur tadqiqot ishi Bog'ot tumani misolida axoli demografik kartasini tuzish va zamonaviy usullardan foydalanish tuzilgan kartalarni kelajakka tatbiq qilish masalalariga bag'ishlangan.

Shu kunlarda mamlakatimizda, shu jumladan O'zbekistonda ijtimoiy ishlab chiqarishni tuxtovsiz har tamonlama rivojlantirish, xalk xo'jaligining barcha tarmoklarida ish sifatini va mexnat unumdorligini uning samaradorligini oshirish maksadida aholi sonini va uni xudud buyicha kancha joylashganligini va uni idora qilish yo'llarini o'rganish, ilmiy jixatdan asoslab berish muxim vazifa hisoblanadi.

Qishlok axoli joylashuv kartasini tuzishda kosmosdan olingan suratlarining xususiyatlari va ulardan kartalar tuzishda foydalanish.

Distansion zondlash sistemasi 3 ta kismdan iborat. Tasvirni xosil kilish moslamasi, ma'lumotlarini registratsiya kilish, distanson zondlash uchun manba. Ushbu sistemani oddiy tushuntirish uchun misol tariqasida suratkash (manba), syomka qilish uchun ishlatilgan 35 mm fotoapparat (tasvir xosil kilish moslamasi), yukori sezuvchanlikka ega bo'lgan fotoplyonka (ma'lumotlarni registratsiya qilish).

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki respublikada aholisi bilan bog'liq demografik jarayonlar o'rganish xalk xo'jaligini tashkil qilishda muhim ahamiyat kasb qiladi. Aholining tabiiy o'sishi yani tug'ilganlar sonining o'lganlar soniga nisbatan ko'pligi aholining soni oshishiga sabab bo'ladi. Bu esa respublikada aholi manzilgohlarining zichlashishiga va mehnat resurslaning ko'payishi sabab bo'ladi. Respublika aholisini ish bilan taminlash va aholi bandligini oshirish uchun ishlab chiqarish korxonalarini

hududiy tashkil qilish, ishlab chiqarish sohalarini kengaytirish zarur. Mehnat resurslari bir butunning qismi sifatida aholining takror ishlab chiqarilishi ya'ni mehnat resurslarining doimiy ravishda tiklanib turishini aks yettiradi. Shuning uchun mehnat resurslari sonining dinamikasi pirovard natijada aholi soni dinamikasini aks yettiradi. Shunday qilib, biz mehnat resurslari butun aholiga taalluqli jarayonlar bilan bevosita bog'liqligini ye'tirof yetgan holda, mehnat resurslari dinamikasining ma'lum darajada nisbiy «mustaqilligi»ga ye'tiborni qaratamiz. U mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan demografik asosni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Shu ma'noda «mehnat resurslari» ijtimoiy va demografik rivojlanishni tahlil qilish va asoslab berishning o'ziga xos metodologik vositasi bo'lib maydonga chiqadi.

Ayniqsa aholining tarkibida mehnat qilish yoshida bo'lgan kishilar sonining nisbatan tezroq o'sishi respublika mehnat resurslarining jadal o'sishiga olib kelmoqda. 2000 yilda ularning soni 12 milliondan oshgan bo'lsa joriy 2017 yil 18 million tashkil qiladi. Aholi va mehnat resurslari statistic ma'lumotlarini chiziqli o'zgarish funksiyasi orqali prognoz ma'lumotlari 2100 yilga borib 33 million kishini tashkil qilishligini ko'rsatadi. Bunga sabab mamlakat aholisining 40 foizini mehnat yoshidagacha bo'lgan yoshlarning tashkil qilishidadir. Demak statistik ma'lumotlarning matematik funksiyalarda pragnozlashtirish natijalari shuni ko'rsatadiki kelajakdagi mehnat resurslarining patensiali juda katta bo'lib aholi bandligini taminlash uchun ishlab chiqarish kuchlarining hududiy ko'lamini oshirilishi kutiladi.

FODALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Алиқулов, Ғ., & Аралов, М. (2022). РЕЛЬЕФНИНГ РАҚАМЛИ МОДЕЛЛАРИНИ УЧУВЧИСИЗ УЧИШ АППАРАТЛАРИ ЁРДАМИДА ЯРАТИШ. *Innovatsion Texnologiyalar*, 1(4), 131–134. Retrieved from <https://ojs.qmii.uz/index.php/it/article/view/127>
2. Aralov, M. M. (2022). MUHANDISLAR TAYYORLASH TA'LIMINING MUAMMOLARI VA YUTUQLARI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON

LEARNING AND TEACHING, 1(4), 107–111. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/2630>

3. Aralov , M. M., & Qilichev , Z. M. (2023). TOPOGRAFIK CHIZMACHILIK FANINI O‘QITISHDA BO‘LAJAK MUHANDISLARNING GRAFIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH TAHLILI. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(7), 674–679. Retrieved from <https://openidea.uz/index.php/idea/article/view/1100>

4. Ibragimov Utkir Nurmamat o‘g‘li, and Aralov Muzaffar Muxammadiyevich. 2022. “Topografik kartalar yaratishning asosiy usullari”. *arxitektura, muhandislik va zamonaviy texnologiyalar jurnali* 1(4):31-33. <https://www.sciencebox.uz/index.php/arxitektura/article/view/4913>.

5. Nortoshov, A. G., Aralov, M. M., & Aliqulov, G. N. (2023). QISHLOQ XO‘JALIGI XARITALARINI YANGILASHDA MASOFADAN ZONDLASH MATERIALLARIDAN FOYDALANISH. *RESEARCH AND EDUCATION*, 2(3), 49–56. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/re/article/view/2669>

6. Мирмахмудов Э.Р., Ниязов В.Р., Аралов М.М. Анализ точности геодезических пунктов топографических карт вблизи промышленных объектов // *Universum: технические науки : электрон. научн. журн.* 2021. 2(83).

7. Мирмахмудов Э.Р., Ниязов В.Р., Аралов М.М. Проектирование геодезической сети сгущения в окрестности промышленных объектов // *Вестник науки. Научный журнал.* №5-1(7), С. 212-220.

8. Э.Р.Мирмахмудов, Э.Эгамбердиев, М.М.Аралов. Рекогносцировка пунктов геодезической сети в окрестности г. Карши. *Современная наука в условиях модернизационных процессов: проблемы, реалии, перспективы.* 2021. 261-267.

9. Aralov , M. M., & Oripov U.O. (2022). Yer monitoringini takomillashtirishda innovatsion texnologiyalarni tadbiq etish usullari. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON , 2022 - researchedu.org*

10. M.M Aralov, T.Y Bobonazarov. Dehqon xo‘jaliklarini kadastr ma‘lumotlari bazasini takomillashtirish - *CONFERENCE ON LEARNING , 2022 - researchedu.org*

11. Aralov, M. M. (2022). MUHANDISLAR TAYYORLASH TA'LIMINING MUAMMOLARI VA YUTUQLARI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING, 1(4), 107–111. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/2630>
12. Aralov, M. M., Berdiyev, D. F., & Abdiaziziov, A. A. (2021). UCHUVCHISIZ UCHISH APPARATLARINI KARTOGRAFIYA SOHASIDA QO'LLASH TAMOYILLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(3), 671-676.
13. Aralov, M. M., Berdiyev, D. F., & Abdiaziziov, A. A. (2021). TERAQO'TON KONIDA QAZISH ISHLARINI NOBUDGARCHILIKSIZ OLIB BORISHNING ISTIQBOLLI YECHIMLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(3), 619-624.
14. Aralov, M. M., Berdiyev, D. F., & Abdiraxmatov, N. A. (2021). GEODEZIK ISHLARDA SUN'IY YO'LDOSH ORQALI O'LCHASH USULLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(3), 378-382.
15. Muzaffar Muxammadiyevich Aralov, Dilshod Faxriddin O'G'Li Berdiyev, Fayzali Samiqulovich Safarov, & Ruslanbek Baxtiyor Ogli Eshonqulov. (2022). TALABALARNING KARTOGRAFIK CHIZMACHILIK KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH JARAYONINI BOSHQARISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(2), 552-559.
16. ММ Арало, ШМ Гулов, ДД Шоғдаров.(2022). Замонавий Геодезик Асбоблардан Фойдаланиб Топографик Съёмка Ишларини Бажариш. (2022): Барқарорлик ва етакчи тадқиқотлар онлайн илмий журнали, 1(2), 84-87. <http://www.sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/751>
17. Аликулов, Ф., & Аралов, М. (2021). GNSS ДАН ФОЙДАЛАНИБ ҚАРШИ ШАҲАР ҲУДУДИ ГЕОДЕЗИК ТАРМОҒИ КООРДИНАТАЛАРИНИ ЎЛЧАШ. Innovatsion Texnologiyalar, 2(42), 25-28. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=p_TkgnAAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=p_TkgnAAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC